

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.632.1

ЮРИДИЧНА ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРАВА НА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ ПРО ВИКЛЮЧЕННЯ ЗАПИСУ ПРО ОСОБУ ЯК БАТЬКА (МАТЕРІ) З АКТОВОГО ЗАПИСУ ПРО НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ

Логвінова М.В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри судочинства

Ганкевич О.М.,
здобувач, викладач кафедри судочинства

Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Стаття присвячена теоретико-правовому дослідженню кола осіб, які мають право пред'являти позов про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини. У дослідженні автором запропоновано доповнити СК України статтею 1381 і наділити правом на пред'явлення позову дитину, яка досягла чотирнадцяти років, опікуна (піклувальника) дитини, опікуна батька, визнаного недієздатним.

Ключові слова: позов про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини, пред'явлення позову, опікун (піклувальник) дитини, опікун батька, визнаного недієздатним.

Логвінова М.В., Ганкевич О.М. / ЮРИДИЧЕСКАЯ ЗАИНТЕРЕСОВАННОСТЬ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ПРАВА НА ПРЕДЪЯВЛЕНИЕ ИСКА ОБ ИСКЛЮЧЕНИИ ЗАПИСИ О ЛИЦЕ КАК ОТЦА (МАТЕРИ) ИЗ АКТОВОЙ ЗАПИСИ О РОЖДЕНИИ РЕБЕНКА / Юридический институт Прикарпатского национального университета имени Василя Стефаника, Украина

Статья посвящена теоретико-правовому исследованию круга лиц, имеющих право предъявлять иск об исключении записи о лице как отца (матери) из актовой записи о рождении ребенка. В исследовании автором предложено дополнить СК Украины статьей 1381 и наделить правом на предъявление иска ребенка, достигшего четырнадцати лет, опекуна (попечителя) ребенка, опекуна родителя, признанного недееспособным.

Ключевые слова: иск об исключении записи о лице как отца (матери) из актовой записи о рождении ребенка, предъявление иска, опекун (попечитель) ребенка, опекун родителя, признанного недееспособным.

Logvinova M.V., Gankevich O.M. / LEGAL INTEREST AS A PRECONDITION FOR THE RIGHT TO SUE TO DELETE THE RECORD OF THE PERSON AS THE FATHER (MOTHER) OF THE RECORD OF BIRTH / Judicial institute of Prikarpatyky national university name Vasyl Stefaniika, Ukraine

Legal interest as a prerequisite for the right to sue to exclude entry of a person as a parent (mother) of the birth record of the child under Art. 3 CPC of Ukraine.

The main purpose of the article is to determine on the basis of theoretical analysis and taking into account the law enforcement circle of persons entitled to sue to exclude records about a person as the father (mother) of the child of the birth record of the child.

Stipulating the legal personal interest as pre-condition of right on putting an action about the exception of record about a person as father (mothers) from an act record about birth of child, consider a necessity to extend the circle of persons and to them to take: child, which attained majority, guardian, trustee of child, guardian of father, acknowledged incompetent. In connection with vkladanim, offer SK of Ukraine to complement the article 1381 of SK of Ukraine of the following maintenance: « Article 1381. Other persons which have a right to appeal with a lawsuit in a court about the exception of record about a father (mother) from an act record about birth of child. Right on an address to the court with a lawsuit about the exception of record about a father (mother) from an act record about birth of child have child which attained fourteen years, guardian (trustee) of child, guardian of father, acknowledged incompetent».

Key words: action to withdraw the person as a parent (mother) of the record of birth, a claim, the trustee (Trustee) of the child, the guardian of his father declared incompetent, record about birth of child, plaintiff, defendant, court, legal representative.

Юридична заінтересованість як передумова права на пред'явлення позову про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини передбачена ст. 3 ЦПК України.

При цьому в науковій літературі осіб, які можуть звертатися до суду з вимогою про виключення запису про них як батька (матері) з актового запису про народження дитини, умовно поділяють на осіб, які оспорюють «своє батьківство (материнство)» та осіб, які оспорюють «чуже батьківство (материнство)».

Інших осіб, які можуть виступати позивачами у справах про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини, СК України не передбачає. Проте чи не порушує таке вузьке коло осіб,

які можуть бути позивачами в цій категорії справ, права інших осіб на судовий захист своїх сімейних (особистих) інтересів? Адже захисту у цих справах можуть потребувати інтереси дитини, яка має право знати своїх генетичних батьків, інтереси того з батьків, хто визнаний судом недієздатним у зв'язку з чим особа не може самостійно захищати свої порушені права. До того ж, відповідно до ч. 1 ст. 3 ЦПК України до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів має право звернутися кожна особа.

Дослідженню питання оспорювання батьківства, материнства була приділена значна увага. Серед наукових досліджень, які безпосередньо стосуються даної проблематики, варто виокремити праці М.В. Антокольської,

С. Ю. Гаврилової, Л.В. Красицької, Н.М. Кострової, І.М. Кузнецової, З.В. Ромовської, С.Я. Фурси, Ю.С. Червоного.

Але, незважаючи на чисельність наукових праць з визначеної тематики, належної уваги не було приділено колу осіб, які мають право на пред'явлення позову про виключення запису про особу як батька дитини з актового запису про народження дитини не було.

Метою статті є визначення на основі теоретичного аналізу та з урахуванням правозастосовної практики кола осіб, які мають право пред'явлення позову про виключення запису про особу як батька (матері) дитини з актового запису про народження дитини.

Право оспорити «своє батьківство» надано трьом категоріям чоловіків: 1) тому, хто перебував з матір'ю дитини у шлюбі на момент зачаття чи народження дитини (ст. 122 СК України); 2) тому, хто перебував у попередньому шлюбі з матір'ю дитини, яка народилась після реєстрації шлюбу матері з іншою особою (повторного шлюбу) (ст. 124 СК України); 3) тому, хто не перебував з матір'ю дитини у шлюбі, але добровільно визнав своє батьківство (ст. 126 СК України). [1, с. 274-275]

Право оспорити «своє материнство» належить жінці, яка записана матір'ю дитини (ч. 1 ст. 139 СК України).

Відповідно право оспорити «чуже батьківство» у СК України надано таким особам: 1) спадкоємцям того, хто записаний батьком дитини, якщо він до народження дитини подав нотаріусові заяву про невизнання свого батьківства (ч. 1 ст. 137 СК України); 2) дружині, батькам, дітям того, хто записаний батьком дитини, якщо на момент смерті він не знав про такий запис (ч. 3 ст. 137 СК України); 3) матері дитини (ст. 138 СК України).

В цьому контексті доцільно зауважити, що нормативно з позицій ст. 129, ч. 2 ст. 139 СК України оспорити «чуже батьківство, материнство» можуть особи, які вважають себе біологічними батьком, матір'ю дитини, пред'являючи до чоловіка жінки, який записаний батьком дитини (до жінки, яка записана матір'ю дитини) позов про визнання свого батьківства (материнства). Керуючись абз. 3 п. 6 постанови Пленуму ВС України № 3 від 15.05.2006 року «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів», яка скеровує судову практику на одночасний розгляд вимог про визнання батьківства з вимогами про виключення відомостей про особу, яка записана батьком дитини, як батька з актового запису про народження дитини, можна стверджувати, що позов про визнання батьківства (материнства) провокує ні що інше як розгляд в суді питання про оспорювання батьківства (материнства) тієї особи, яка офіційно записана батьком (матір'ю) дитини.

СК України не передбачає інших осіб, які можуть виступати позивачами у справах про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини. Ми вважаємо, що таке вузьке коло осіб, які можуть бути позивачами в цій категорії справ, порушує права інших осіб на судовий захист своїх сімейних (особистих) інтересів.

В порівнянні з сімейним законодавством країн ближнього зарубіжжя таке вузьке коло осіб, які можуть бути позивачами у справах про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини, закріплене в національному законодавстві, є невинуватим.

Так, згідно з ст. 58 Кодексу Республіки Білорусь про шлюб та сім'ю запис про батьків має право оспорити в судовому порядку: особа, зазначена в записі акта про народження в якості батька чи матері дитини; особа, яка потребує визнання його батьком дитини у випадку, якщо в записі акта про народження в цій якості вказано іншу особу; опікун, піклувальник дитини або дитина, яка досягла повноліття [2].

Частина 1 ст. 49 Сімейного кодексу Республіки Молдови передбачає, що батьківство (материнство) може бути оспорене лише у судовому порядку особами, записаними у відповідних документах як батько або матір дитини, особами, які є біологічними батьком чи матір'ю, дитиною після досягнення нею повноліття, опікуном (піклувальником) дитини або опікуном одного з батьків, визнаного недієздатним [3]. В ч. 1 ст. 51 Кодексу Республіки Казахстан «Про шлюб (подружжя) та сім'ю» право на звернення до суду з позовом про оспорювання запису батьків в книзі записів актів про народження закріплено за особами, записаними як батько або матір дитини, особами, які фактично є батьком чи матір'ю дитини, самою дитиною після досягнення нею повноліття, опікуном чи піклувальником дитини, опікуном батька, визнаного судом недієздатним [4]. Сімейний кодекс Туркменістану в ч. 3 ст. 74 передбачає: особа, записана як батько (матір) дитини або особа, яка є фактичним батьком (матір'ю) дитини, сама дитина по досягненню віку вісімнадцяти років, опікун (піклувальник) дитини у разі смерті матері (батька) або позбавлення її (його) батьківських прав, піклувальник батька, визнаного судом недієздатним, особа, на утриманні якої перебуває дитина, чоловік (колишній чоловік) матері дитини, має право оспорити зроблений запис в судовому порядку [5].

Законодавство європейських країн також стоїть на позиціях розширеного кола осіб, які наділені правом звернення до суду з позовом про оспорювання батьківства.

Так, відповідно до законодавства Італії позов про оспорювання батьківства може подати чоловік матері дитини, матір і дитина, яка досягла повноліття.

У Польщі позов про заперечення батьківства має право пред'явити чоловік матері, позов про заперечення батьківства чоловіка – жінка, позов про заперечення батьківства чоловіка своєї матері – дитина, яка досягла повноліття, позов про оспорювання батьківства – прокурор.

Сімейне законодавство Сербії передбачає за можливе звернення до суду з позовом про оспорювання батьківства чоловіка матері, матері дитини, дитини, яка досягла 25-річного віку. При цьому, якщо дитина молодше 16 років або визнана недієздатною, то позовну заяву від її імені може подати її матір або опікун – у випадку смерті матері, позбавлення її батьківських прав або якщо її місцеперебування невідоме (ст. 104 Закону про шлюб та сімейні відносини). До речі, сербське законодавство досить чітко регулює питання оспорювання материнства. Жінка, яка записана матір'ю дитини, народженої в шлюбі, може оспорити своє материнство, якщо не вважає себе матір'ю цієї дитини. Позов про оспорювання материнства має право подати дитина до досягнення нею 25 років. Від імені неповнолітньої дитини позовну заяву подає опікун з дозволу органу опіки та піклування.

В Чехії відповідно до Закону про сім'ю оспорити батьківство може чоловік жінки, яка народила дитину. Якщо чоловік визнаний недієздатним до спливу строку оспорювання батьківства позовну заяву до суду може подати його опікун впродовж 6 місяців з дня, коли опікуну стало відомо про народження дитини. Матір дитини також має право впродовж 6 місяців з дня народження дитини оспорити батьківство свого чоловіка або особи, батьківство якої було встановлено спільною заявою батьків. До речі, останній також наділений правом на оспорювання свого батьківства [6, с. 195; 197-198; 200-201; 205-206].

Як вбачається з порівняльного аналізу законодавства іноземних держав, правом на пред'явлення позову наділено значно більше осіб, ніж це передбачено в національному законі. До речі, розробник СК України проф. З. В. Ромовська в коментарі до ст. 137 кодексу допускає ситуацію пред'явлення позову про виключення запису про особу як батька дитини з актового запису про народження дитини опікуном чоловіка, якщо в момент запису батьком дитини він був визнаний судом недієздатним [1, с. 278].

Вищенаведене дозволяє нам запропонувати законодавцю розширити коло осіб, які будуть наділені правом на звернення до суду з вимогою про виключення запису про них як батька (матері) з актового запису про народження дитини. До таких осіб ми вважаємо за необхідне віднести:

1) дитину, яка досягла 14 років. Нашу позицію ми обґрунтовуємо в першу чергу положеннями ч. 1 ст. 7 Конвенції про права дитини (дитина має право знати своїх батьків) та ч. 1 ст. 18, ч. 4 ст. 152 СК України. Опоненти такого кардинального підходу можуть зауважити нам, що в цій категорії справ інтереси дитини захищають її законні представники. Проте постає питання, а хто власне кажучи в цих справах захищає інтереси дитини та виступає її законним представником? Особа, яка записана батьком дитини, але такою насправді не є, шляхом пред'явлення позову про виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини переслідує виключно свої особисті інтереси – одержати судові рішення, яке підтверджує відсутність в нього батьківських зобов'язань щодо чужої дитини. Можна стверджувати, що відповідно до ст. 138 СК України в інтересах дитини діє матір. Хоча в цьому контексті доцільно зауважити, що матір з врахуванням певних життєвих обставин або й навіть своїх особистих інтересів має право, але не зобов'язана пред'являти відповідний позов. Зрештою, може трапитися так, що матір, розкривши неповнолітній дитині правду про її походження, помирає. З особою, яка записана батьком дитини, відносини у дитини не складаються з об'єктивних причин. Хто в такому випадку, як не сама дитина, захистить особисті немайнові та майнові права, які виникають між кровними батьками та дітьми?

2) опікуна, піклувальника дитини. Ця пропозиція також може зазнати критики з огляду на те, що опікун, піклувальник є законним представником дитини (ст. 39 ЦПК України), і дублювати норму про право цих осіб на звер-

нення до суду в інтересах дитини у СК України нема потреби. Але СК України містить норми, в яких незважаючи на загальне розуміння відносин законного представництва, чітко визначено право опікуна, піклувальника на їх звернення до суду в інтересах дитини в конкретних справах. Так, ст. 42 СК України передбачає право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним опікуна, піклувальника дитини; ст. 128 СК України дозволяє опікуну, піклувальнику дитини пред'явити позов про визнання батьківства; ст. 165 СК України передбачає право опікуна, піклувальника порушити в суді питання про позбавлення батьківських прав тощо. З врахуванням зазначеного, вважаємо за доцільне закріпити в СК України право опікуна, піклувальника дитини на пред'явлення позову про виключення запису про батька (матір) з актового запису про народження дитини;

3) опікуна батька, визнаного недієздатним (за аналогією з ст. 42, ч. 5 ст. 110 СК України).

Обумовлюючи юридичну заінтересованість як передумову права на пред'явлення позову про виключення запису про особу як батька (матері) з актового запису про народження дитини, вважаємо за необхідне розширити коло осіб і до них віднести: дитину, яка досягла повноліття, опікуна, піклувальника дитини, опікуна батька, визнаного недієздатним.

У зв'язку із викладеним, пропонуємо СК України доповнити статтею 1381 СК України наступного змісту:

«Стаття 1381. Інші особи, які мають право звернутися з позовом до суду про виключення запису про батька (матір) з актового запису про народження дитини

1. Право на звернення до суду з позовом про виключення запису про батька (матір) з актового запису про народження дитини мають дитина, яка досягла чотирнадцяти років, опікун (піклувальник) дитини, опікун батька, визнаного недієздатним».

ЛІТЕРАТУРА

1. Ромовська З. В. Семейный кодекс Украины : Научно-практический комментарий / Зорислава Ромовська. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 532 с.
2. Кодекс Республики Беларусь о браке и семье от 09 июля 1999 года № 278-З [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=НК9900278#&Article=58
3. Семейный кодекс Республики Молдовы от 26 октября 2000 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lex.justice.md/gi/286119/>
4. Кодекс Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31102748#pos=735;67
5. Семейный кодекс Туркменистана [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infoabad.com/zakonodatelstvo-turkmenistana/semeynyi-kodeks-turkmenistana.html>
6. Семейное право Российской Федерации и иностранных государств: основные институты / Под ред. В. В.Залесского. – М., 2005. – 310 с.

УДК 347.676

ДО ПИТАННЯ ПРО ЮРИДИЧНУ ПРИРОДУ ІНСТИТУТУ ВИКОНАННЯ ЗАПОВІТУ

Граніна І.В.,

здобувач кафедри цивільного права

Національний університет «Одеська юридична академія»

Наукова стаття присвячена встановленню юридичної природи інституту виконання заповіту за цивільним законодавством України. Проведено аналіз досліджень проблематики, що були виконані в різні періоди розвитку законодавства про виконання заповіту. Досліджені основні підходи (теорії) щодо визначення юридичної природи виконання заповіту. На підставі аналізу чинного законодавства України запропонована авторська позиція щодо природи виконання заповіту.

Ключові слова: спадкування, заповіт, спадкодавець, заповідач, спадкоємці, виконавець заповіту.

Граніна И.В. / К ВОПРОСУ О ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРИРОДЕ ИНСТИТУТА ИСПОЛНЕНИЯ ЗАВЕЩАНИЯ / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

Научная статья посвящена установлению юридической природы института исполнения завещания по гражданскому законодательству Украины. Проведен анализ исследований проблематики, выполненных в различные периоды развития законодательства об испол-